

Aylık Suriye Bülteni

"Halk Ayaklanmaları ve Halk Direnişleri Devam Ediyor"

Mayıs 2024

Özet

Bu rapor 2024 yılı Mayıs ayı içerisinde Suriye'de yaşanan en önemli siyasî olaylar ile güvenlik ve ekonomi olaylarını ele almaktadır. Siyasî düzeyde, Esed rejimi ile Arap dünyası arasında yaşanan normalleşme yönündeki adımlar dalgalı bir seyir göstermeye devam etmektedir. Arap Zirvesi bildirisi ve Arap Temas Komitesinin askıya alınması nedeniyle Araplar, Esed rejimine yönelik açılımda temkinli bir tutum izlemektedir. Suudi Arabistan'ın Şam'a büyükelçi atamasının ardından diplomatik normalleşme sürecinin daha istikrarlı bir hızda ilerlediği görülmektedir. Güvenlik açısından ise, Suriye topraklarındaki İran-İsrail vekâlet savaşı, rejim bölgelerini kontrol eden milislerin çokluğu, yerel aktörlerin çatışmaları ve modellerini sabitleştirememeleri sonucu Suriye coğrafyasının tamamında güvenlik istikrarsızlığı devam etmektedir. Ekonomik yönden ise, Suriye'nin tüm bölgeleri ekonomik krizle karşı karşıyadır ve bu kriz, Suriye'yi kontrol eden tarafların kararlarıyla daha da derinleşmektedir. Bunun yanı sıra Suriye'nin kuzeyinde yatırım yapma girişimleri de devam etmektedir.

Araplarla Normalleşme Sürecinin Seyri

Araplar ile Esed rejimi arasında yaşanan normalleşme sürecinde karşılaşılan zorluklar ve sorunlar, artık konuya müdahil olan tarafların da gücünü aştığı görülmektedir. Özellikle rejimle iletişimden sorumlu Arap Temas Komitesinin toplantısının iptal edilmesinden sonra bu sorunlar daha da artmıştır. Arap Temas Komitesi Arap devletleri tarafından Esed rejimiyle normalleşme ve görüşme süreçlerini yönetmek için kurulan bir yapıdır. Söz konusu toplantı, Arap taraflarının Captagon uyuşturucu kaçakçılığı ve diğer konularla ilgili komitenin sorularına Şam'dan yanıt gelmemesi nedeniyle ertelenmiştir. Ayrıca rejimin Dışişleri Bakanı ile Ürdünlü mevkidaşı Ayman Safadi arasındaki görüşmenin neticesinde Arap komitesinin taleplerinin sağlanması hususunda herhangi bir mesafe kat edilememesinin ardından komite toplantısı ertelenmiştir.

Beşar Esed Bahreyn'de düzenlenen olağan Arap Zirvesi'ne gündemle ilgili bir konuşma yapmadan katılmıştır. Zirvenin sonuç bildirgesinde, Suriye krizinin 2254 sayılı karar doğrultusunda sona erdirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Aynı zamanda bu geçiş aşamasında Suriye'nin güvenliği, egemenliği ve toprak bütünlüğünün sağlanması, halkının isteklerinin yerine getirilmesi, "terörizmden" arındırılması ve mültecilerin onurlu ve güvenli bir şekilde gönüllü olarak geri dönmelerini sağlayacak bir ortamın oluşturulması gibi hususlara da bildiride yer verilmiştir. Aynı bağlamda Esed rejimi, Arapların Suriye açılımının hala sınırlı olduğunu, henüz Esed'i izolasyonundan tamamen çıkaracak düzeyde olmadığı ve Arap

liderlerinin Şam'a toplu ziyaretlerine kapı açacak bir düzeye yükselmediğini düşünmelerinden dolayı bir sonraki zirveye ev sahipliği yapmaktan Irak lehine vazgeçmiştir. Bu gelişmeler, Esed rejimiyle normalleşmeye yönelik daha temkinli ve durağan bir Arap yaklaşımına işaret etmektedir. Ayrıca Arap çevrelerinde, Esed'e ek teşvikler sağlanmasının sonunda geri tepebileceğinin farkına varılması, normalleşme sürecinin yeniden değerlendirilmesine yol açmaktadır.

Yerel düzeyde ise, rejimin bir süre önce yönetim yapısında şeklen başlattığı değişiklikler bağlamında Beşar Esed, Arap Sosyalist Baas Partisi Merkez Komitesinin genişletilmiş toplantısına katılmıştır. Toplantı, Esed'in partinin Genel Sekreteri olarak yeniden seçilmesi, 14 kişilik yeni merkez komitesinin oluşturulması, partinin il düzeyindeki merkez komite üyelerinin belirlenmesi ve partinin yeni izleme ve denetleme komitesinin seçilmesiyle sonuçlanmıştır. Ancak bu değişiklikler, parti içindeki örgütsel ve Baas Partisinin Suriye siyasî ve sosyal alanı üzerindeki kontrolünü sürdürmek için rejim içindeki sorumluların yer değiştirmelerinden başka bir şey değildir. Bu değişimin amacı Baas Partisinin Suriye siyasî ve sosyal alanı üzerindeki kontrolünü sürdürmektir. Atılan bu adımlar, Suriyeli tarafları tatmin edecek ve kapsamlı bir siyasî çözüme götürecek gerçek reformlara katkı sunmaktan çok uzaktır.

Suriye'nin kuzeydoğusunda ise YPG yönetimi, Temmuz ayının ilk yarısında yapılması planlanan belediye seçimleri öncesinde iç cepheyi güçlendirmeye çalışmaktadır. SDG Genel Komutanı olan Mazlum Abdi, Deyrizor'daki Arap aşiret liderleriyle bir dizi toplantı yapmıştır. Abdi, bu toplantılarda DAESH ile mücadele esnasında kendi unsurlarının yaptığı hataları kabul ederek tutukluları serbest bırakma ve mağdur olanlara tazminat ödeme sözü vermiştir. Bu gelişme, YPG yönetiminin yerel seçimlere hazırlık amacıyla idari bölünmeler yasasını çıkarttığı aynı zamana denk gelmiştir. Bu seçimlerin tarihi, yerel, bölgesel ve uluslararası düzeyde geniş çaplı tartışmalara yol açmıştır. ABD Dışişleri Bakanlığı "Suriye'nin kuzeydoğusunda özgür ve adil seçimler için gerekli koşulların mevcut olmadığını" dile getirirken Türkiye, bu seçimlerin topraklarının bütünlüğünü hedef aldığını ve ulusal güvenliğini tehdit ettiğini beyan etmiştir.

Yeni idari bölünmeler yasasına göre, Suriye'nin kuzeydoğusu artık bir bölge olarak kabul edilerek yedi ana eyalete bölünecektir. Çıkarılan yasalar ve prosedürler, yönetimin bölge üzerindeki otoritesine yasal kılıf kazandırma ve Suriye'deki çatışmanın diğer taraflarıyla gelecekte yapılacak müzakerelerde yeni bir oldubitti dayatma girişimleri olarak ortaya çıkmaktadır. Yönetimin tek taraflı olarak attığı bu adımlar, kontrolü altındaki bölgelerde yaşayan Suriyelilere, genel olarak Suriye'nin geleceği üzerindeki sosyal, siyasî ve hukuki sonuçlarına ilişkin endişelerin arttığı bir dönemde siyaset ve saha kazanımları elde etmek için verdiği bir mesajdır.

Kontrol Bölgelerindeki Değişim Güvenlik Sorunlarını Çıkmaza Sokmaktadır

Suriye sahası, "İran-İsrail" çatışması için kullanılmaya devam etmektedir. Bu bağlamda İsrail savaş uçakları Şam'ın güneyinde, Dera'da ve Humus kırsalındaki El Kusayr'da İranlı milislere ait mevzileri ve Şam'ın dış mahallelerinde rejime bağlı güvenlik güçleri tarafından yönetilen bir binayı hedef almıştır. Saldırılarda aralarında Suriyeli ve Lübnanlıların da bulunduğu 11 milis öldürülürken İran Devrim Muhafızlarına bağlı "İrak İslami Direnişi" de işgal altındaki Suriye Golan'ında İsrail askerî mevzilerine yedi adet saldırı düzenlenmiştir. Diğer yandan Şam'da Mezze semtinde bir patlayıcının infilak etmesi sonucu bir kişi ölmüş, bir kişi de yaralanmıştır. Patlamanın olduğu yerin yakınındaki araçlar yanmıştır. Bu olay, bölgede iki ay içinde meydana gelen ikinci patlamadır.

Suriye'nin güneyinde ise, suikastlar ve çatışmalar devam etmektedir. Dera'nın kuzeyinde araçlarına patlayıcı yerleştirilen rejim güçlerine mensup iki kişi öldürülmüştür. Diğer yandan rejim güçleri, bölgede hedef alma operasyonları gerçekleştiren ve aranan kişileri takip etme bahanesiyle ilde tekrarlanan güvenlik operasyonları başlatmıştır. Ayrıca rejim güçleri ve subayları ile muhalif grupların eski savaşçıları hedef alan karşılıklı suikast vakaları devam etmektedir. Son yıllarda rejimin vilayete büyük askerî takviyeler göndererek protestocuları sindirmeye çalışması bir gerçektir. İzlenen bu yanlış güvenlik politikalarının Suriye'nin güneyinde genel olarak istikrarı sağlamada başarısız olduğu gözlenmektedir. Bu durum Süveyda'da haftalık gösterilerin devam ettiği bir döneme rast gelmektedir.

İdlib'te Heyet Tahrir El Şam'a (HTŞ) karşı halk protestoları tırmanışa geçmiştir. HTŞ'nin yapısal, idari, güvenlik ve ekonomik düzeylerde reform tedbirleri vaat ederek aylardır devam eden bu protestoları barışçıl yollarla kontrol altına alma girişimleri başarısız olmuştur. Bu ay içerisinde HTŞ güvenlik unsurları, İdlib'in merkezinde düzenlenen oturma eylemlerini cop kullanarak dağıtmıştır. HTŞ lideri "Ebu Muhammed El Culani" bu davranışına, HTŞ'nin daha önce kamu çıkarlarına ve kurallarına yönelik her türlü ihlalin "kırmızıçizgileri aşmak" olduğu şeklindeki anlayışlarını gerekçe göstermiştir. Culani, protestolara karşı çıkmak için harekete geçeceği uyarısında bulunmuştur ve protestocuların taleplerinin çoğunun "yerine getirildiğini", ancak mevcut taleplerin asıl yolundan saptığını sözlerine eklemiştir. HTŞ, protestoları barışçıl yollarla çözüme kavuşturmakta başarısız olduğu için protestocuları yıldırım maksadıyla güç kullanma yoluna gitmiştir. Diğer yandan protestoların yayılmasını ve önceki aylarda tarafsız kalmayı tercih eden grupların eylemcilere katılmasını önlemek için çatışmayı orantısız güç kullanarak tırmandırmak istememektedir. HTŞ liderliği, kaosa sürüklenmesi ve krizi yönetme kabiliyetini kaybetmesi bakımından şimdiye kadar uyumlu olan güvenlik teşkilatlarını etkileyebilecek ciddi zorluklarla başa çıkmaya hazır olmadığı görülmektedir.

YPG kontrolündeki bölgelerde ise, Türk ordusuna ait topçu birlikleri Haseke kırsalında Tel Tamer kasabası yakınlarındaki birkaç köyü hedef alırken Menbiç kırsalındaki köyleri de bombalamıştır. Deyrizor'da YPG, farklı bölgelerde güvenlik kontrolleri gerçekleştirmiştir. Fırat Nehri'nin batısında rejim ve İran milislerinin kontrolü altındaki birkaç kasaba ve köyü

bombalayarak sivillerin yaralanmasına neden olmuştur. Ayrıca YPG, Deyrizor'un doğusundaki El Buseyra şehrinde bir güvenlik operasyonu başlatarak Iraklı bir DAEŞ komutanını öldürmüştür. Bölgedeki DAEŞ operasyonlarının sayısı, güvenlik operasyonları ve askerî kontrol noktalarının güçlendirilmesiyle eş zamanlı olarak azalmıştır. Diğer yandan "Aşiret savaşçılarının" Deyrizor'daki YPG karargahlarına ve kontrol noktalarına yönelik saldırıları, YPG'nin aşiret savaşçılarının sığınağı ve çıkış noktası olduğu düşünlen El Meyadin şehri çevresindeki köy ve kasabalara şiddetli bombalama operasyonları düzenlemesinin ardından Mayıs ayının ikinci yarısında önemli ölçüde azalmıştır.

YPG'nin aşiret savaşçıları meselesini ele alma politikasının iki yönde ilerlediği görülmektedir. Birincisi, SDG liderleri ile aşiret liderleri arasındaki toplantıların sıklığını artırmak, aşiret liderlerine teşvikler sunarak onları yola getirmek ve bölgedeki hizmet durumunu iyileştirme vaatlerinde bulunarak Arap aşiretlerini yeniden kazanmaya yönelik yerel bir politika; İkincisi ise rejim yanlısı savaşçıların ve aşiret savaşçıların toplandıkları yerleri ve Fırat'ın güneyine ile batı bölgelerini bombalayarak onların bölgeden çıkışlarını engellemek üzerine kurulu güvenlik politikasıdır. Ancak YPG'nin güvenlik baskısı, şiddet olaylarının tırmanması ve rejim güçleri ile İran yanlısı milislerle doğrudan bir çatışma tehdidi doğurmaktadır. Bu da uluslararası koalisyonu, Rusya'yı ve çeşitli tarafları etkilemeye ve sonunda aşiret savaşçılarına daha fazla baskı getirebilecek bir uzlaşmaya varmaya sevk edebilir.

Suriye'nin Kuzeyinde Ekonomik Güçlendirme Girişimleri

Suriyeli, Arap ve uluslararası kurum ve kuruluşlar; toplumun ve yerel örgütlerin sürdürülebilirliğini ve güçlendirilmesini teşvik eden bir dizi fikir, proje ve girişim sunarak yeni insani müdahale modellerini, nüfusu sosyal ve ekonomik olarak güçlendirme fırsatlarını ve istikrara doğru geçişi vurgulamak amacıyla Suriye'nin kuzeyine yatırım yapılmasını öngören bir konferans düzenlemiştir. Konferans, BM ve uluslararası donör kuruluşları ziyaret etmek üzere çalışma grupları oluşturulmasını ve bir ekonomik güçlendirme fonu kurulmasını tavsiye etmiştir.

Suriye'nin Kuzeydoğusunda ise, YPG yönetimi akaryakıt fiyatlarına zam getirmiştir. Tarım işlerinde kullanılan mazotun litre fiyatı 1050 Suriye lirasına, kalorifer yakıtının litre fiyatı 1150 Suriye lirasına ve bir mutfakta kullanılan gaz tüpü fiyatı 153.000 Suriye lirasına yükselmiştir. Aynı bağlamda YPG yönetimi, Suriye'nin kuzey ve doğusundaki tüm bölgelerde değirmenler tarafından fırınlara satılan unun fiyatını artırdıktan sonra bir torba lavaş ekmeğinin fiyatını 900 liradan 1400 liraya yükseltmiştir. Bunun yanında Menbiç şehrindeki "Halk Belediyesi" Suriye'nin kuzey ve doğusunda türünün en büyüğü olarak kabul edilen gıda, ahşap ve metal endüstrileri için dükkânlar, fabrikalar ve imalathaneler içermesi beklenen sanayi sitesinin hazırlanmasının ilk aşamasını tamamlamıştır. Ayrıca YPG yönetimi Esad rejimi ile yarım milyon ton buğday ihraç etme anlaşması yapmıştır. Anlaşmaya göre kilogram başına 36 sentten satacağı mallar birkaç parti halinde rejim için tedarik edilecektir. Yönetim, kontrolü altındaki bölgelerde çiftçilerden buğday alımını kilogram başına 31 sent olarak belirlemiştir. Anlaşmanın her iki taraf için de mali kazanç getirmesi bekleniyor. Çünkü rejim, Suriye'nin

kuzey doğusundaki bölgelerden buğdayı, ihtiyaçlarına göre tedarik ve depolama maliyetlerine katlanmadan alacaktır. Diğer yandan YPG yönetimi buğdayın kilogramı başına en az 3 sent kar elde ederek sivil ve askerî çalışanlarının maaşlarını ödeme imkânı bulacaktır.

Suriye rejimi hükümeti ise, muhtelif türdeki yakıt fiyatlarını yükselterek bir litre “90 oktan” benzinin fiyatını 12.500 Suriye lirası, “95 oktan” benzinin fiyatını 14.368 Suriye lirası, serbest mazotun fiyatını ise 11.996 Suriye lirası olarak belirlemiştir. Bakanlar Kurulu Başkanlığı Ekonomi Komitesi ithal güneş panelleri için panel başına 25 dolar vergi uygulanmasını talep etmiştir. Ayrıca İç Ticaret Bakanlığı da kendi bölgelerine ithal edilen beyaz şeker ve güneş panelleri gibi ürünlere yeni vergiler getirmiştir. Şam'da emtia, sebze ve meyve fiyatları geçen yılın aynı dönemine göre %70 oranında arttığı gözlenmiştir. Ancak bu durum rejimin Körfez ülkelerine sebze ve meyve ihracatı yapmasına engel teşkil etmemiştir. Rejimin akaryakıt fiyatlarını yükseltme ve vergileri arttırma kararları, halkın düşük alım gücü ve kötüleşen ekonomik durum nedeniyle tüketim mallarının fiyatlarına gölge düşürürken, birçok aile asgari yaşam gereksinimlerini karşılamak için Suriye dışında yaşayan akrabalarından gelen nakit transferlerine bel bağlamaktadır.

Bir başka bağlamda, donör ülkeler "Suriye'nin ve Bölgenin Geleceğinin Desteklenmesi" konulu sekizinci Brüksel Konferansı'nda, 3,8 milyar doları 2024 ve 1,3 milyar doları 2025 yılları için tahsis etmek üzere 7,5 milyar avro (8,1 milyar dolar) değerinde bağış, hibe ve kredi sağlama taahhüdünde bulunmuştur. Ancak bu durum, fon kesintileri ve yardımların azaltılması ihtimalini de beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla siyasî, insani yardım ve kalkınma aktörlerinin; ekonomik güçlendirme, ortaya çıkan yeni zorluklara orantılı müdahale etme ve toparlanma planlarının geliştirilmesine odaklanan bir dizi politika üretmesi zorunluluğu acilen ele alınması gereken konuların başında gelmektedir.